

אברהם גארדימער

יסוד חיוב השבת אבידה

איתא בב"מ (כז.): תם רבן אשר תאבד פרט לאבידה שאין בה שוה פחטה רבי יהודה אומר ומצאתה פרט לאבידה שאין בה שוה פחטה; וקבעה הגמ' דלכ"ע בעינן שתהא שוה פחטה בשעת אבידה ובשעת מציאה, ואם אינה שוה פחטה בשעת אבידה ובשעת מציאה, אינו חייב להחזירה, ודפליגי רבן ור"י בענין פחטה שהוזלה אחר שעת אבידה וחזרה והוקרה קודם שעת מציאה. זוהי פשטות הסוגיא, כן פירשוה חב ראשונים (עי' במאירי שפי' בד"א), ובדרך זה פסק השו"ע (חו"מ רסב:א): כל אבידה שאינו שוה פחטה בשעת אבידה ובשעת מציאה אינו חייב להכריז עליה אפי' היתה שוה פחטה בשעת אבידה והוזלה וכו'.

מיהו, כתב הרמב"ם (הל' גזלה ואבדה יא:יב): אבידה שאין בה שוה פחטה אינו חייב להטפל בה ולא להחזירה. עכ"ל. וגם כתב (שם יג:א): המוצא אבדה שהוא חייב להחזירה חייב להכריז עליה ולהודיעה ולומר מי שאבד לו מין פלוני יבוא ויתן סימנן ויטול. אפילו היתה שוה פחטה בעת המציאה והוזלה חייב להכריז עליה. ע"כ. הנה הרמב"ם לא הזכיר שאינו חייב להחזיר ולהכריז אא"כ האבידה ש"פ בשעת אבידה ובשעת מציאה, ואדרבה פשטות לשון משמעת דבעינן ש"פ רק בשעת מציאה.

הנה הגר"א (על חו"מ שם) ציין שפסק הרמב"ם כאן (היתה שוה פחטה בעת המציאה והוזלה חייב להכריז עליה) בא מדברי הש"ס דלקמן (נה.), דתנן: המוצא שוה פחטה חייב להכריז; ואיתא בגמ' שם: המוצא אבידה שוה פחטה חייב להכריז ואע"ג דזל. עכ"ל. וע"ש ברש"י ד"ה אע"ג דזל: בין מציאה להכרזה. ונ' דס"ל להרמב"ם דקבעה סוגיא זו דבעינן ש"פ רק בשעת מציאה ולא

בשעת אבידה, שכן היא פשוט לש' המשנה ומשמעות הגמ' שם, ודפליגא סוגיא זו אסוגיא בדף כז. דבעיא ש"פ נמי בשעת אבידה.

אולם עי' בחידושים המיוחסים להריטב"א (נה. ד"ה ולוי), דמפורש התם דלש' הגמ' ואע"ג דזל קאי אזל בין שעת אבידה לשעת מציאה. לפי הבנה זו, לא פליגא סוגיא זו אסוגיא בדף כז., דתחייהו קבעי דבעין ש"פ בשעת אבידה ובשעת מציאה.

שי' הרמב"ם צ"ב, אמאי ס"ל דלא בעין ש"פ בשעת אבידה ואמאי פסק דאם הוזלה אחר שעת מציאה ואינה עדיין ש"פ חייב להכריז.

הנה שי' החידושים המיוחסים להריטב"א שפיר מסתברא, דאם אין האבידה ש"פ בשעת אבידה, לא חסח הבעלים כשיעור אבידה, ואם אין האבידה ש"פ בשעת מציאה, לא מצא המוצא כשיעור מציאה, ואם אין האבידה ש"פ בשעת הכרזה, אינו חייב להכריז משום דאין כאן שיעור מציאה למצות השבה. שי' החידושים המיוחסים להריטב"א היא דיסוד מצות השבת אבידה היינו אחריות למלא את חסרון הבעלים, ואם לא חסח כשיעור אבידה, או אין האבידה עתה בשעת מציאה או בשעת הכרזה כשיעור, הרי אין כאן מילוי חסרון הבעלים, ולהכי פטור ממצות השבה.

מיהו, הרמב"ם לא ס"ל הכי, שהרי פסק שחייב במצות השבה אם האבידה ש"פ בשעת מציאה אפי' לא היתה ש"פ בשעת אבידה ולא חסח הבעלים כשיעור, ופסק ג"כ דאם האבידה היתה ש"פ בשעת מציאה ואינה ש"פ בשעת הכרזה, חייב להכריז ולהחזיר, הגם דאין עוד שיעור השבה.

ונל"ב דהרמב"ם ס"ל דחייב השבה הוי חלות הנקבעת ע"פ החפצא דהאבידה. שי' הרמב"ם היא דכשמוצא אבידה והאבידה ש"פ בשעת המציאה, חלה על המוצא חלות חיוב השבה; ש"פ הוי תנאי בחפצא דאבידה בשביל חלות חיוב השבה, וכיון דחייב השבה הוי חלות, קיים חיוב השבה אפי' אם הוזלה האבידה אחר שעת מציאה ואינה ש"פ בשעת הכרזה. לפי זה מובן ג"כ אמאי ס"ל

להרמב"ם דאם לא היתה ש"פ בשעת אבידה והיתה ש"פ בשעת מציאה חייב להכריז ולהחזיר, והיים משום דש"פ הוי תנאי בחפצא דאבידה כדי להוות חיוב השבה ואים שיעור דחסרון הבעלים, ולכן הכל הולך אחר שעת מציאה, שהיא שעת חלות חיוב השבה. (עי' בתוס' בב"ק סו. ד"ה הכא נמי דפי' דטעמא דיאוש לא קני באבידה בתר דאתי לידי' היים משום דכבר נתחייב בהשבה. הרי ס"ל לתוס' שם דחיוב השבה הוי חלות, דכיון שחל חיוב השבה, אימ נפקע אפי' אחריאוש.)

ע"ע בפירקין בב"מ (כה:), דתנן: מצא אחר הגפה או אחר הגדר גוזלות מקושרים או בשבילין שבשדות הרי זה לא יגע בהן; ואיתא התם בגמ': הוה ליה (הגוזלות במתני') ספק הינוח ואמר רב כל ספק הינוח לא יטול ואם נטל לא יחזיר. עכ"ל. וע"ש ברש"י ד"ה ספק הינוח, בתוס' ד"ה אחר הגפה, ברמב"ן ד"ה ספק הינוח, ברשב"א ד"ה ספק הינוח, בדעה ראשונה בריטב"א ד"ה מאי טעמא, ובר"ן ד"ה ולהוי, דס"ל דפסק רב כל ספק הינוח לא יטול רק גבי אבידה שאין בו סימן, ודס"ל לרב דספק הינוח שיש בו סימן שפיר יטול ויכריז, שהרי אם החפצא נפלה שם והויא אבידה, הרי חייב המוצא בהשבתה, ואם הבעלים הניחו את החפצא שם, יתבעוה בסימני'.

מיהו, כתב הרמב"ם (הל' גזלה ואבדה טו:א): כל המוצא אבידה בין שיש בו סימן בין שאין בו סימן אם מצאה דרך הנחה אסור ליגע בה... ואפילו נסתפק לו הדבר ולא ידע אם דבר זה אבוד או מונח הרי זה לא יגע. ע"כ. וצ"ב אמאי פסק הרמב"ם דלא יחזיר אפי' אם יש בו סימן, והלא יש כאן ספק חיוב השבת אבידה מה"ת, ויהא חייב להחזיר מספק.

ונ"ל ע"פ הנתב' בשי' הרמב"ם, דכיון דהחפצא הויא במצב ספק הינוח, לא חלה חלות חיוב השבה, אף דאיכא ספיקא שמא הגיעה שם החפצא דרך נפילה ויש כאן חסרון הבעלים; וה"ט משום דכל חיוב השבה הוי חלות הנקבעת ע"פ החפצא דהאבידה, ובעינן

ודאי דרך נפילה לתנאי בשביל חלות חיוב השבה, כמו שש"פ היו תנאי לחלות חיוב השבה.

ונל"ב יתר דיסוד שי' הרמב"ם הוא דחלות חיוב השבה

נתהווה ע"י חלות שם אבידה, וכשאינן החפצא ש"פ או אינה במצב של דרך נפילה, לא חלה עלי' חלות שם אבידה, וממילא לא חל חיוב השבה ואסור ליגע בה. הנה ע"ש בהל' גזלה ואבדה (הל' ד): מצאה (פרה) חעה בין הכרמים חייב להחזיר משום אבידת הקרקע. לפיכך אם היו הכרמים של עכו"ם אינה אבידה ואינו חייב להחזיר. ואם חשש שמא יהרגנה העכו"ם כשימצאנה מפני שהפסידה הכרם הרי זו אבידה ונטל ומכריז. עכ"ל. הרי ס"ל להרמב"ם דאם היו הכרמים של ישראל, הפרה היא אבידה, וחייב להחזיר כשאר אבידה. והא אע"ג דחיובא להציל מאבידת קרקע איתרבא ממצות השבת אבידה (ב"מ לא.), אין כאן אבידת גופה אלא אבידת קרקע (ומהאי טעמא כתב הריטב"א (שם ד"ה הא) שחייב רק לסלק את הפרה אם הכרמים של ישראל וא"צ להחזירה לבעליה, והרא"ש (סי' כב) כתב שחייב אף להחזירה משום דאנקטה ניגרי ברייתא (ולא משום דהיא הפרה אבידה), ואעפ"כ שי' הרמב"ם היא שאם הכרמים של ישראל, היא הפרה חפצא דאבידה - והיינו משום דס"ל דמ' השבת אבידה, כוללת אבידת קרקע, קובעת חלות שם אבידה על החפצא, המהווה חלות חיוב השבה על מוצאה. וה"ט נמי דנקט הרמב"ם דין אבידת קרקע דפרה חעה בין הכרמים בפ' ט"ו בהדי דיני חפצא דאבידה (ע"ש היטב) הגם שכבר ביאר דין אבידת קרקע בסוף פ' יא (הל' כ: החאה מים שוטפין ובאין להשחית בנן חביר או שדהו. חייב לגזור בפניהם ולמנעם שנאמר לכל אבידת אחיך לרבות אבידת קרקעו), משום דס"ל דמ' השבת אבידה קובעת על החפצא חלות שם אבידה, אפי' בענין אבידת קרקע, כמו בענין אבידת גופה. הנה אע"פ ששי' החידושים המיוחסים להריטב"א (ולכאורה שי' חוב ראשונים) היא דחיוב השבת אבידה ביסוד הוא דין גברא, שי' הרמב"ם היא דחיוב השבת אבידה הוא דין חפצא, שחלה על החפצא חלות שם אבידה, המהווה חלות חיוב השבה על המוצא,

ודעיקר דיני חיוב השבה, כגון דרך נפילה וש"פ, הוו תנאי דחלות
שם אבדה על החפצא, ואינם ענין של מילוי חסרון הבעלים.